

ВАРГУЛЯК О. Г.,
доктор філософії,
в.о. завідувача кафедри соціального
адміністрування та гуманітарних
комунікацій
(Чернівецький інститут
Міжнародного гуманітарного
університету)

УДК 342.9:342.7:304

DOI <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2024.2.66>

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС ПОСТРАЖДАЛИХ ВІД ВИБУХОНЕБЕЗПЕЧНИХ ПРЕДМЕТІВ

У цій статті приділено увагу питанню природи адміністративно-правового статусу осіб, які постраждали від вибухонебезпечних предметів. На підтвердження актуальності задекларованої теми наведено статистичну інформацію про жертв війни, зокрема тих, хто постраждав після повномасштабного вторгнення в Україну. Процитовано закріплені в українському законодавстві дефініції та сформульовано авторське визначення понять, дотичних до теми, яка розкривається. Зокрема, йдеться про категорії «постраждалі від вибухонебезпечних предметів особи», «правовий статус», «адміністративно-правовий статус» та «адміністративно-правовий статус особи, постраждалої від вибухонебезпечних предметів». Запропоновано розуміти адміністративно-правовий статус особи, постраждалої від вибухонебезпечних предметів як систему визначених та гарантованих державою прав, обов'язків і відповідальності осіб зазначеної категорії, що відображає їх індивідуальні особливості та реальне становище в суспільстві. Виокремлено два адміністративно-правові статуси, яких можуть набути постраждалі особи, а саме: постраждалого внаслідок дії вибухонебезпечних предметів та особи з інвалідністю внаслідок війни. Зауважено на можливості оформлення кожного з цих статусів військовими та цивільними особами. Особливий акцент зроблено на правах, похідних від кожного зі статусів, які витікають із закріплених у національному законодавстві гарантій. Зауважено на процедурах встановлення відповідних адміністративно-правових статусів із зазначенням нормативно-правових актів, якими вони регламентуються, а також на ролі в цих процесах медико-соціальних експертних та лікарсько-консультативних комісій. Акцентовано на наділленні постраждалих осіб правами, гарантованими особам з інвалідністю загалом. Відзначено потребу в удосконаленні законодавства в досліджуваній сфері та практики його реалізації.

Ключові слова: вибухонебезпечний предмет, адміністративно-правовий статус, постраждала особа, особа з інвалідністю, права, гарантії, законодавство.

Varhuliak O. G. Administrative and legal status of victims of explosive objects

This article focuses on the issue of the nature of the administrative and legal status of persons injured by explosive objects. Statistical information about war victims, in particular those who suffered after the full-scale invasion of Ukraine, is provided to confirm the relevance of the declared topic. Definitions enshrined in Ukrainian legislation are quoted and the author's definition of concepts related to the topic being disclosed is formulated. In particular, it refers to the categories «persons injured by

explosive objects», «legal status», «administrative-legal status» and «administrative-legal status of a person injured by explosive objects». It is proposed to understand the administrative-legal status of a person injured by explosive objects as a system of rights, duties and responsibilities of persons of the specified category defined and guaranteed by the state, which reflects their individual characteristics and real situation in society. There are two administrative and legal statuses that can be acquired by injured persons, namely: injured as a result of the action of explosive objects and a person with a disability due to war. The possibility of registration of each of these statuses by military and civilian persons is noted. Special emphasis is placed on the rights derived from each of the statuses, which flow from the guarantees enshrined in national legislation. The procedures for establishing the relevant administrative-legal statuses with an indication of the normative-legal acts that regulate them, as well as the role of medical-social expert and medical-advisory commissions in these processes, are noted. Emphasis is placed on granting the affected persons the rights guaranteed to persons with disabilities in general. The need to improve the legislation in the researched area and the practice of its implementation was noted.

Key words: *explosive object, administrative and legal status, injured person, person with disability, rights, guarantees, legislation.*

Вступ. У сучасних воєнних умовах, в яких перебуває Україна з 2014 року, актуальним є питання змісту адміністративно-правового статусу осіб, які постраждали від вибухонебезпечних предметів (далі – постраждали особи), адже від наявності чи відсутності в постраждалої особи відповідного законодавчо визначеного статусу залежить рівень її соціальної і правової захищеності та задоволеності її прав і потреб.

За інформацією Міністерства внутрішніх справ України станом на січень 2024 року з початку повномасштабної війни 887 людей постраждало внаслідок підривів на вибухонебезпечних предметах, зокрема: 610 людей (з яких 74 дитини) дістали травми, 277 осіб загинули (із них 14 дітей) [1].

За твердженням представників громадянського суспільства з 2014 року правовий статус особи з інвалідністю внаслідок війни вдалося отримати менш ніж 300 цивільним особам. Водночас тільки з лютого 2022 року Організація Об'єднаних Націй зафіксувала понад 32,1 тис. жертв серед цивільного населення по всій Україні, з яких 21 154 особи були поранені, інші померли [14].

Постановка завдання. Наведені цифри красномовно свідчать на користь твердження про актуальність теми адміністративно-правового статусу постраждалих осіб, в якій спробуємо розібратися в цій статті.

Результати дослідження. Відповідно до пункту 11 частини першої статті 1 Закону України «Про протимінну діяльність в Україні» постраждали від вибухонебезпечних предметів особи – окремі особи або групи осіб, які зазнали фізичних і психологічних травм, фінансових втрат або законні права та інтереси яких були порушені використанням та (або) наявністю вибухонебезпечних предметів або діями чи бездіяльністю відповідальних осіб, або члени сімей осіб, загиблих від вибухонебезпечних предметів [11].

Процитоване визначення вбачається таким, що потребує корегування оскільки вжите в ньому формулювання «зазнали ... фінансових втрат або законні права та інтереси яких були порушені» не відповідає ознаці реалістичності, оскільки відповідні негативні наслідки жодним чином не впливають на вирішення питання зі статусом постраждалої особи та наслідки його набуття.

Що ж таке – адміністративно-правовий статус постраждалої особи?

О.Ф. Скакун сформульовано таке визначення правового статусу: це – система закріплених у нормативно-правових актах і гарантованих державою прав, свобод, обов'язків, відповідальності, згідно з якими індивід як суб'єкт права (тобто, володіючий правосуб'єктністю)

координує свою поведінку в суспільстві [13, с. 409]. Своєю чергою, як стверджує О.В. Ніцевич, адміністративно-правовий статус – це сукупність взаємопов'язаних та обумовлених прав, обов'язків та інших елементів, що врегульовані нормами адміністративного права [5, с. 188].

Звідси вважаємо, що адміністративно-правовий статус особи, постраждалої від вибухонебезпечних предметів – це система визначених та гарантованих державою прав, обов'язків і відповідальності осіб зазначеної категорії, що відображає їх індивідуальні особливості та реальне становище в суспільстві.

Аналізуючи національне законодавство, можна виокремити два статуси, яких можуть набути постраждалі особи, а саме:

- постраждалий внаслідок дії вибухонебезпечних предметів;
- особа з інвалідністю внаслідок війни.

Важливо відзначити, що встановлення зазначених статусів можливе як військовим особам, так і цивільним. Який статус набути особа обирає самостійно.

Принагідно зазначимо, що ключовим елементом адміністративно-правового статусу постраждалої особи є її права, які в цьому конкретному випадку дають уяву про природу такого статусу. Саме правам, які витікають із державних гарантій, і буде приділено увагу далі.

Стосовно адміністративно-правового статусу постраждалої внаслідок дії вибухонебезпечних предметів особи, він встановлюється медико-соціальними експертними комісіями щодо повнолітніх осіб та лікарсько-консультативними комісіями щодо дітей віком до 18 років на підставі витягу з Єдиного реєстру досудових розслідувань про відкриття кримінального провадження стосовно факту одержання постраждалою особою поранення чи інших ушкоджень здоров'я від вибухонебезпечних предметів. Зазначене передбачено пунктом 19-5 Положення про порядок, умови та критерії встановлення інвалідності, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 3 грудня 2009 р. № 1317 «Питання медико-соціальної експертизи» та підпунктом 10 пункту 7 постанови Кабінету Міністрів України від 21 листопада 2013 р. № 917 «Деякі питання встановлення лікарсько-консультативними комісіями інвалідності дітям» [2; 6].

Особа, яка набула зазначеного статусу, може розраховувати на такі гарантії, визначені в законодавстві:

- на медичну допомогу;
- на психологічну допомогу;
- на професійну допомогу;
- на соціальну допомогу.

Цей вид допомоги включає надання постраждалим особам одноразової компенсації за шкоду, заподіяну здоров'ю, розмір якої сягає від 7 083 грн до 11 805 гривень; надання постраждалим особам щорічної допомоги на оздоровлення; проходження постраждалими особами безоплатної психологічної, медико-психологічної реабілітації у відповідних центрах з відшкодуванням вартості проїзду до таких центрів і назад та вартості проживання протягом проходження реабілітації (у разі, якщо проживання не надається); позачергове обов'язкове забезпечення постраждалих дітей місцями у закладах дошкільної освіти незалежно від відомчої підпорядкованості; виплату постраждалій дитині в підвищеному розмірі державної соціальної допомоги, призначеної дітям з інвалідністю віком до 18 років [3; 7; 11].

Що стосується адміністративно-правового статусу особи з інвалідністю внаслідок війни, який також може набути постраждала особа, то рішення про надання цього статусу приймається органами соціального захисту населення на підставі висновку міжвідомчої комісії з питань встановлення факту отримання особами поранень чи інших ушкоджень здоров'я, одержаних від вибухових речовин, боєприпасів і військового озброєння на території проведення антитерористичної операції, здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях, проведення заходів, необхідних для забезпечення оборони України, захисту безпеки населення та інтересів держави у зв'язку з військовою агресією Російської Федерації проти України. Підставами для цього є норми та положення Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» (абзац шостий пункту 4 частини другої статті 7), Положення про порядок, умови та критерії встановлення інвалідності, затвердженого

постановою Кабінету Міністрів України від 3 грудня 2009 р. № 1317 (пункт 19-3), постанови Кабінету Міністрів України від 21 листопада 2013 р. № 917 «Деякі питання встановлення лікарсько-консультативними комісіями інвалідності дітям» (підпункт 9 пункту 7) та Порядку надання статусу особи з інвалідністю внаслідок війни особам, які отримали інвалідність внаслідок поранення, контузії, каліцтва або захворювання, одержаних під час безпосередньої участі в АТО, здійсненні заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації в Донецькій та Луганській областях, забезпеченні їх проведення, під час безпосередньої участі у заходах, необхідних для забезпечення оборони України, захисту безпеки населення та інтересів держави у зв'язку з військовою агресією Російської Федерації проти України», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 8 вересня 2015 р. № 685 [2; 6; 8; 9;12].

Гарантії для осіб з інвалідністю внаслідок війни визначено статтею 13 Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» [12]. До них належать, окрім іншого, такі:

- безплатне одержання ліків, лікарських засобів, імунобіологічних препаратів та виробів медичного призначення за рецептами лікарів;
- позачергове безплатне зубопротезування (за винятком протезування з дорогоцінних металів), безплатне забезпечення іншими протезами і протезно-ортопедичними виробами;
- позачергове обслуговування амбулаторно-поліклінічними закладами, а також позачергова госпіталізація;
- користування при виході на пенсію (незалежно від часу виходу на пенсію) чи зміні місця роботи поліклініками та госпіталями, до яких вони були прикріплені за попереднім місцем роботи;
- щорічне медичне обстеження і диспансеризація із залученням необхідних спеціалістів [12];
- виплата пенсії або щомісячного довічного грошового утримання чи державної соціальної допомоги, що виплачується замість пенсії, у підвищених розмірах (особам з інвалідністю I групи – 50 % прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність, II групи – 40 %, III групи – 30 %);
- щорічна виплата разової грошової виплати до Дня Незалежності України (I група – 3 100 грн, II група – 2 900 грн, III група – 2 700 гривень);
- позачергове обслуговування закладами та установами, що надають соціальні послуги з догляду;
- позачергове обслуговування підприємствами, установами, організаціями служби побуту, громадського харчування, житлово-комунального господарства, міжміського транспорту [12];
- позачергове забезпечення продовольчими товарами поліпшеного асортименту та промисловими товарами підвищеного попиту згідно зі встановленими переліком та нормами;
- 100-процентна знижка плати за користування житлом (квартирна плата) в межах встановлених норм (зокрема й члени сім'ї, які проживають разом);
- 100-процентна знижка плати за користування комунальними послугами (газом, електроенергією та іншими послугами) та скрапленням балонним газом для побутових потреб в межах середніх норм споживання (зокрема й члени сім'ї, які проживають разом);
- 100-процентна знижка вартості палива, в тому числі рідкого, в межах норм, встановлених для продажу населенню, для осіб, які проживають у будинках, що не мають центрального опалення (зокрема й члени сім'ї, які проживають разом) [12];
- позачергове забезпечення житлом осіб, які потребують поліпшення житлових умов;
- одержання позики на будівництво, реконструкцію або капітальний ремонт жилих будинків і подвірних будівель, приєднання їх до інженерних мереж, комунікацій, а також позики на будівництво або придбання дачних будинків і благоустрій садових ділянок;
- позачерговий безплатний капітальний ремонт власних жилих будинків і квартир та першочерговий поточний ремонт жилих будинків і квартир [12];
- державна цільова підтримка для здобуття такими особами та їх дітьми професійної (професійно-технічної), фахової передвищої та вищої освіти у державних та комунальних закладах освіти;

- позачергове працевлаштування за спеціальністю відповідно до підготовки та висновків медико-соціальної експертизи [12];
- переважне право на залишення на роботі при скороченні чисельності чи штату працівників у зв'язку із змінами в організації виробництва і праці та на працевлаштування у разі ліквідації підприємств, установ, організацій;
- виплата допомоги по тимчасовій непрацездатності працюючим особам з інвалідністю внаслідок війни в розмірі 100 % середньої заробітної плати незалежно від стажу роботи [12];
- виплата працюючим особам з інвалідністю допомоги по тимчасовій непрацездатності до 4 місяців підряд або до 5 місяців протягом календарного року, а також допомоги по державному соціальному страхуванню за весь період перебування в санаторії [12];
- використання чергової щорічної відпустки у зручний для них час, а також одержання додаткової відпустки із збереженням заробітної плати строком 14 календарних днів на рік;
- безплатний проїзд усіма видами міського пасажирського транспорту, автомобільним транспортом загального користування в сільській місцевості, а також залізничним і водним транспортом приміського сполучення та автобусами приміських і міжміських маршрутів (зокрема й супроводжуючий особи з інвалідністю I групи);
- безоплатний проїзд осіб з інвалідністю I та II груп один раз на рік (туди і назад) залізничним, водним, повітряним або міжміським автомобільним транспортом, а супроводжуючим осіб з інвалідністю I групи (не більше одного супроводжуючого), – 50 % знижка вартості проїзду. Особам з інвалідністю III групи – із 50 % знижкою вартості проїзду. Користування міжміським транспортом зазначених видів у період з 1 жовтня до 15 травня з 50 % знижкою вартості проїзду без обмеження кількості поїздок особами з інвалідністю внаслідок війни та супроводжуючими осіб з інвалідністю I групи (не більше одного супроводжуючого) [12];
- позачергове безоплатне забезпечення автомобілем, виплата компенсації на бензин (пальне), ремонт, технічне обслуговування автомобілів або на транспортне обслуговування;
- звільнення від орендної плати за нежилі приміщення, що ореннуються під гаражі для спеціальних засобів пересування та безплатне надання для цих засобів гаражів-стоянок [12].

Окремо потрібно зупинитися на гарантіях для осіб з інвалідністю внаслідок війни з числа працівників об'єктів критичної інфраструктури, державних службовців, посадових осіб місцевого самоврядування. Їм законодавством гарантована одноразова грошова допомога за шкоду життю та здоров'ю в таких розмірах: 1) особам з інвалідністю I групи – 800 тис. грн; 2) особам з інвалідністю II групи – 500 тис. грн.; 3) особам з інвалідністю III групи – 200 тис. грн.; 4) у разі загибелі (смерті) – 1 млн гривень [4; 10].

Насамкінець зазначимо, що на постраждалих осіб, яким встановлено один із охарактеризованих адміністративно-правових статусів, за фактом наявності інвалідності поширюються гарантії, передбачені для осіб з інвалідністю, зокрема права: на соціальні виплати; на безоплатну медичну допомогу в державних і комунальних закладах охорони здоров'я; на безплатне забезпечення санаторно-курортними путівками чи грошову компенсацію замість них і вартості самостійного санаторно-курортного лікування; на забезпечення соціальними послугами; на забезпечення допоміжними засобами реабілітації і виробами медичного призначення; на забезпечення реабілітаційними послугами; на преференції в питаннях зайнятості та працевлаштування; на пільговий проїзд; на поліпшення житлових умов; на надання безоплатної правничої допомоги тощо.

Висновки. Наявність у постраждалої особи одного з охарактеризованих вище адміністративно-правових статусів є запорукою підвищення її соціальної та правової захищеності. Однак практика свідчить, що отримати відповідні статуси, особливо коли йдеться про особу з інвалідністю внаслідок війни, вкрай складно, якщо не неможливо. У людей йдуть роки на збір документів та отримання позитивного рішення. У зв'язку з цим потребують вдосконалення законодавство, яким регламентується процедура встановлення статусів постраждалого внаслідок дії вибухонебезпечних предметів та особою з інвалідністю внаслідок війни, а також практика його виконання.

Список використаних джерел:

1. Від початку вторгнення майже 900 людей постраждало через вибухонебезпечні предмети. URL: https://lb.ua/society/2024/01/11/593180_vid_pochatku_vtorgnennya_mayzhe_900.html
2. Деякі питання встановлення лікарсько-консультативними комісіями інвалідності дітям : постанова Кабінету Міністрів України від 21 листоп. 2013 р. № 917. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/917-2013-%D0%BF#Text>
3. Деякі питання призначення і виплати одноразової компенсації та щорічної допомоги, передбачених Законом України «Про протимінну діяльність в Україні» : постанова Кабінету Міністрів України від 29 верес. 2021 р. № 1020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1020-2021-%D0%BF#Text>
4. Деякі питання соціального захисту осіб, які мають особливі та особливі трудові заслуги перед Батьківщиною, ветеранів війни та осіб, що працюють в спеціальних умовах : постанова Кабінету Міністрів України від 27 груд. 2023 р. № 1396. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1396-2023-%D0%BF>
5. Ніцевич О.В. Адміністративно-правовий статус журналіста в умовах воєнного стану // *Вісник Луганського навчально-наукового інституту імені Е.О. Дідоренка*. № 1. 2024. DOI: <https://doi.org/10.33766/2786-9156.105.186-194>
6. Питання медико-соціальної експертизи : постанова Кабінету Міністрів України від 3 груд. 2009 р. № 1317. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1317-2009-%D0%BF#Text>
7. Про державну соціальну допомогу особам з інвалідністю з дитинства та дітям з інвалідністю : Закон України від 16 листоп. 2000 р. № 2109-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2109-14#Text>
8. Про затвердження Положення про міжвідомчу комісію з питань встановлення факту отримання особами поранень чи інших ушкоджень здоров'я, одержаних від вибухових речовин, боєприпасів і військового озброєння на території проведення антитерористичної операції, здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях, проведення заходів, необхідних для забезпечення оборони України, захисту безпеки населення та інтересів держави у зв'язку з військовою агресією Російської Федерації проти України : наказ Міністерства у справах ветеранів України від 03 серп. 2023 р. № 184. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1607-23#Text>
9. Про затвердження Порядку надання статусу особи з інвалідністю внаслідок війни особам, які отримали інвалідність внаслідок поранення, контузії, каліцтва або захворювання, одержаних під час безпосередньої участі в АТО, здійсненні заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації в Донецькій та Луганській областях, забезпеченні їх проведення, під час безпосередньої участі у заходах, необхідних для забезпечення оборони України, захисту безпеки населення та інтересів держави у зв'язку з військовою агресією Російської Федерації проти України : постанова Кабінету Міністрів України від 08 верес. 2015 р. № 685. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/685-2015-%D0%BF#Text>
10. Про одноразову грошову допомогу за шкоду життю та здоров'ю, завдану працівникам об'єктів критичної інфраструктури, державним службовцям, посадовим особам місцевого самоврядування внаслідок військової агресії Російської Федерації проти України : Закон України від 20 берез. 2023 р. № 2980-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2980-20#Text>
11. Про протимінну діяльність : Закон України від 6 груд. 2018 р. № 2642-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2642-19#Text>
12. Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту : Закон України від 22 жовт. 1993 р. № 3551-XII. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3551-12#Text>
13. Скакун О.Ф. Теория государства и права : [учебн.] / Скакун О.Ф. Х. : Консум; Ун-т внутр. дел, 2000. 704 с.
14. Ukraine. Protection Analysis Update. The Critical Need for Protection amongst Armed Conflict and Violence. July. 2024. URL: https://www.globalprotectioncluster.org/sites/default/files/2024-07/ukraine_protection_analysis_update_-_july_2024.pdf

